

km.) s hajóállománya alig haladja meg egy nagyobb angol magántársaságét. Művelődési fokára és egészségügyére viszont az utal, hogy a nép 82%-a analfabéta; a tuberkulózis mortalitási aránya — százezer lakosra 198 (Anglia 81, Dánia 59) — Európában a legmostohább. A népjólétre fordított állami kiadások egy lakosra eső hányada P. 0.92 (Anglia P. 54.30, Belgium 32.76). Az ország hadi kiadásai 1929-ben: 376; 1936-ben: 714 millió Escudo. Az urbanizálódás csekély. A 7 milliót meghaladó lakosú országnak mindössze 2 kétszázet meghaladó városa van (Lissabon 590, Oporto 232 ezer). A városok lakásviszonyai primitívek, a falusi lakosság 45%-a földbevert vityilókban lakik.

Az előbbiekből következik, hogy Portugália mai urai Német- és Olaszország jelenlegi hatalmasaival rokonszenveznek s azok módszereit kopirozzák. A *Munkafront* az ultra-regresszív *Higiano de Querioz* vezérel az élén a horogkeresztes *Arbeitsdinst* mintájára alakult. Az egyetemet végzett értelmiségieket tömörítő A. E. V. (*Action Escolaire Vanquardist*) és a kormány számára — sikertelenül — tömegbázist biztosítani kívánó *Nemzeti szindikalista* szervezet olasz módszereket másol. A parancsuralom fennállása óta több, mint féltucat kísérlet történt a megdöntésére. 1927 januárjában 6 hónapi harc után sikerült csak leverni dos *Santos* és *Souza* tábornok felkelését, mely progresszív célkitűzésű volt. 1931 áprilisában a madeirai forradalom 16 napra úgy Portugáliában, mint az Azori-szigeteken megdöntötte a parancsuralmat. A tengerész és munkáslázadások nyomon követték egymást. A kormányzat azonban valamennyit leverte. A megtorlások egyéb parancsuralmak módszereit imitálják. Salazar miniszterelnököt az európai sajtó egy része gyakorta tömjénezi, ő a *Salvador do Patria*, a 'haza megmentője', ki ki vezette népét az anarhista káoszából. Salazar több ízben úgy nyilatkozott, hogy országát a *Quadragesimo anno kezdetű* pápai enciklika alapelveinek megfelelően kívánja berendezni.

S Z É L C S E N D

Írta: HAMVAS H. SÁNDOR

Zwimm úr a mentholos-drazsét kedveli, a cipője szolid-sárga s övé az Asztalosárúgyár családi értében a majoritás. Talán ezért, mindig mosolyog, most is, bár Hollmann műépítész negyedórával ezelőtt a következőket mondta: „Sajnálom, a legalacsonyabb kalkuláció kapja a munkát, ez az építettő határozott kívánsága!” Ezzel szemben a munka kell, mint éhes embernek a kenyér; a gyár pillanatig nem állhat, ez rossz fényt vetne kifelé... így hát Zwimm úr halkán órli a szavakat: „Örömmel venném, kedves Donát úr, ha ma este meglátogatna!... Ugye, az árajánlatok már beérkeztek?”

A műépítész úr rajzolója egyelőre még bamba, nem látja az összefüggést, de készségesen bólint: „Ó, igen, kivéve a Zwimm uré!” — mondja. S Zwimm Antal tovább órli a szavakat: „Szívesen venném, ha a legalacsonyabb kalkulációt magával hozná... mindössze félóra az egész... főbenjáró bünt sem követünk el... kéz kezét mos... 50 pengő” — s mosolyog.

Donát úr érzi a menthol szagát, látja Zwimm úr cipőjét; sevró, míg az övé strapa-bagaria, kétszer fejjelt és fekete: de még soha nem volt sevró cipője. Viszont 50 pengő havonta kétszer van a kezében, elsején és

tizenötödikén, amig Kiliáné rá nem csap: kozmás családi koszt, „finom” kávé, azt hinni rántott leves, fonnyadt, kétfilléres kiflivel reggelenként és poloskás szoba, mosás, varrás, zoknistoppolás, valamint az idős nő teste. Marad minden esetben 12 pengő és a zsidópiac a használt ruhával. Nősülni is szeretne, de Ila türelme elfogyott: „Áááá, maga soha nem kap fizetésemelést!” és mult vasárnap kimaradt, valakivel a Dunán evezett.... este hideg vacsora, ital, gramofon, „Gárda hadnagy...” és beépített ágy a csónakházban. Hétfőn így beszélt: „Tuggya, Jani, marhaság a becsület... piha, szűzen stanicliból ebédelni!... De azért jóbarátok maradhatunk és nem mondom, ha áldozni akar, hát egyszer-kétszer... de előre kijelentem, nálam már csak a pénz számít!” Ila sokkal különb, mint Kiliáné, melltartót sem visel, ezt látta a kertből, Afrodite szobráról, amikor Hollmann úr féléjszakát diktált a belső irodában... Dehát Donát úr eddig még egy gyufaszálat sem tulajdonított el senkitől, viszont kétséges, hogy lesz-e még egy ilyen alkalma ebben a nyavalyás életben? „Nem!” — felelik az eltaposott évek s ekkor a szemét behunyja... 50 Ilának, 50 pedig ruha, cipő... és merészen kivágja: „100!”

Zwimm Antal gyilkosan mosolyog... féreg, hogy milyen étvágya van?! s az epéjéből mondja: „Jó!” Az ujjai hegyét kézfogásra nyújtja és Donát úr este bekopog a Zwimm-ház ajtaján. Már várták. Zwimm Antal átveszi tőle a Kvassai-féle árajánlatot és elvonul. A szobaleány teát és szendvicset tesz Donát úr elé. A szobaleány fekete selyemharisnyát és fekete svájcinadrágot visel, mert Zwimm úr módfelett kedveli ezt a szint. Donát úr félszegen ül az öblös székben, kalapja a térdén pihen, de amaz jól látja a rojtos nadrágját. Különösen mosolyog, az ajkát megvetően lebiggyeszti s mint valami kényes kanca ellépdel...

Donát úr kétpofával fal... Azután cipőnyikorgás, mentholszag. Zwimm úr diszkrétan mosolyog a hátamögött; hogy micsoda bendője van ennek?! Tizennégy szendvicset falt be rövid idő alatt, mert csak egy maradt az ezüsttálon... „De ne zavartassa magát, kérem, örülök, hogy izlik...!” És a kezébe nyomja a Kvassai-féle árajánlatot: a bitang hatvan pengőért csinál egy 1.30/2.80-as lépcsőházi ingaajtót, üvegezett szárnyakkal, Bommer-pánt vasalással, míg az elsőosztályú Bauware köbmétere 140 pengő... Egy boritékot is átnyújt, kezetfog, kikiséri, az ajtót személyesen csukja be utána: nem igaz, hogy Donát rajzoló valaha is itt járt!

Donát úr megelégedett és elismeri, hogy Zwimm Antal finom ember, de mikor a lámpa alatt felszakítja a boritékot, elsápad: a 100 pengő helyett csak 50 van benne!... Fuldoklik s ugyanezt kívánja Zwimm úrnak, de az átok nem fog s a villamosmegállónál leül a padra. Már nincs szíve ötvenet áldozni Ilára, megfelel egy Rákóczi-uti nő is; csak öt pengő... Ez az ügy azonban még nincs elintézve; ha Zwimm megkapja a munkát, vissza fog térni rá... s az ajkába harap...

*

A gyár már reggel hétkor liheg, az iroda csak nyolckor kezdi el. „Kondor, csinálják meg a kalkulációt az újlipótvárosi építkezésekhez, de gyorsan, még ma be kell nyújtani; tessék itt a séma! Az ár, a tavalyihoz mérten, 15%-kal alacsonyabb... sajnos, mit tegyünk, ez a konkurrencia!” — mondja Zwimm úr.

Kondor elszörnyed, a táskás szeme vizenyős; a harminc év alatt elszakíthatatlanul összenőtt a gyárral: „15%-kal? Lehetetlen!... A munkabér, az anyag... ráfizetünk...” — mondja, de Zwimm Antal közbevág: „Nyugalom! És csinálja azt, amit mondtam!... Adunk másodosztályú anyagot; a csomókat kiszúrni, stoplit bele, enyvesgittel elkenni: ki lát a festék alá?... És ötszázalékos bérreredukálás, von oben, bis unten; az

üzemekben húsz százalékos létszámcsoökkentés, már most, szombaton... ellenben tessék kicsit jobban ráfeküdni a termelésre és akkor minden menni fog!"

Kondor szeme felett csomókba fut a ránc; másodosztályú anyag? Jó, ezért a pénzért jobbat nem is lehet adni, de a bérekhez: „Nem nyulhatunk!... Valami életnivónak kell lenni... azonkívül negyvennyolcórás munkahét az iparban: ez nagy tömeget felszippantott... Tavaly nyáron sztrájk volt...”

„De elbukott, maga is tudja... most pedig nézzen ki az ablakon! Látja azt az akácfát? Igen?!... Nna, akkor azt is látja, hogy a levelei sárgulnak, holott az akác zöldje bírja a legtovább... És ne felejtse el, hogy a kínálat-kereslet a mérvadó...”

Kondor homlokát kiveri a verejték, kimegy, közben villámgyorsan számol: a minőségénél 10, a létszámcsoökkentésnél 20, bérredukálásnál 5, ez 35... árengedmény 15 — marad effektíve 20% haszon!... Megborzad: micsoda ész?!... Tenyerét végigsimítja a homlokán... már alig van haja.. mindennap fáradtabb... a havi háromszázból egy fillért sem tehet félre... a gyerekek nem helyezkedtek még el az életben, a tanulásuk nincs befejezve... Mintha rémeket látna úgy fél... Körülött nyolc toll serceg, két írógép kopog, mint a gépfegyver és rajzolók hegyezik ceruzáikat; de mind-mind a hatvan bis nyolcvan... És még abból is?... És hátha egyszerű is?

A kis Gerőt magához inti: „Ezt csináljuk meg, sürgős...” — mondja és mikor leül, önkéntelenül is eldadogja, hogy mi készül szombatra; szombaton egyben elseje lesz... A kis Gerő szeme ravaszul fénylik; a Trier-i tudós és társa munkáit jól ismeri g tudja, hogy gyalu és toll egyet jelentenek mindenképpen a pénz árnyékában. Viszont már alaposan bedolgozta magát Kondornál, a legnagyobb titkát is rábizná... undok, vén, kiszikkadt állat, már annyi gerince sincs, mint a piócának... Mindenesetre alázatosan válaszol: „Igenis, Kondor úr...” — de még ezen a délelőttön kisurrant a gyárba, a munkásvécébe...

*

A kocsmá padlója mocskos-olajos, a kocsmárosnak fehér inge van és hegyes füle s valaki becsukta az ajtót mögötte: „majd szólunk, ha kell valami!” Olcsó, bűdös füst terjeng a levegőben, az arcok pirosak, a kezek a bőr pórusaiba beleette magát a piszok s Bognár indulatosan beszél: „Öt százalékkal kevesebbet kapsz a jövőhéten... ha megmaradsz?... és több munkát... Ez finánckapitalizmus, kifinomult organizáció, észszerű beosztás pénzzel, anyaggal, erővel, idővel könyörtelenül... a haszonért...”

Egyetlen hörrenés. Mintha tűz lobbanna... Tél lesz, tüzelni is kell, újabb terhek, a kölyköknek cipő, mert meztelenül lefagy a lábukon a köröm... Az ablakon kilátnak: amott a vörhenyes testű gyár, az undok bestia és arrább a Zwimm-ház. A luxuskocsi most gördül ki az udvaráról; ki ül benne? Zwimm minden reggel hatkor lovagol; kondició... de még ezentúl is kicsit belelátanak a család életébe... S most a mélységek mélyebbek lesznek, a magasságok jobban kibontakoznak; odalent a nyomor lobogtatja rongyait, de a cafatokból, mint egyetlen tiltás bontakozik ki: „Egy fillért se engedünk!”

József jól tudja, mi az értéke kőnek, kenyérnek, embernek, azt is tudja, hogy Zwimm Antal éppoly undorító csupaszon jött a világra, mint bárki más; az út csak azután vált ketté. Tisztában van a rohamkonyha lötty levesével is és a karácsonyi nyolcpengős munkanélküliséggyel: biztosítószleptemető!... József eredetileg lakatos, de feketelista

is van s ma már egy kis kócos sem adna neki munkát. Élni azonban kell, otthon két fiú, egy lány s az asszonyban tüdőgümőkór, ezért lett gépmunkás, viszont itt sem tagadta meg önmagát... S most széles perspektívát bont a szeme... a fillérből pengő lesz, de hogyan?... A vörös arcok lobognak, jó ezt látni, az ő vére is pezsdül, az esze azonban mást mond.... Sztrájkoszag? Nem! Kevesen jöttek össze, legalább 75% hazament: ez a bukott-sztrájk nyomasztó emléke... Fölemeli a kezét: „A köpködőben 1100 ember munkát vár, a közvetítés pedig 14 volt a mult-héten. A szakszerveletben is ülnek már, na és reggel, a gyár körül... láttátok? Az idén 28%-kal kevesebb volt az építkezés... hát ezért az ötszázalék... ez a konkurrenciánk... ez az ő idejük: de semmit nem tehetünk!” A többit tudják; a mult nyár végén alaposan kisperték a műhelyeket, tavasszal új arccal lopakodtak vissza egyenként, miatyánkot mormogtak a „szűrőben” és plébánosok ajánlóleveleit mutogatták Gálnak, a munkavezetőnek... Nyomról-nyomra foglalják vissza a téglarakást, de még mindig kevesen vannak: „Hát ezt feladni? Ujra előlről kezdeni?”

Hangzavar, mindnyájan egyszerre beszélnek, mintha el akarnák sodorni Józsefet. De József kemény lábbon áll... felelősség is van, sőt még csak itt van igazi felelősség! Na és a hiányzó 75%? Hol van?... Szembenéz az áradattal, talán most először életében; nehéz és keserű ez, befelé lázong, mintha önmagát tagadná meg, önmagába marna. Mégis határozottan ismétli: „El köll nyelni, túrni köll... de tavasszal...” — és káromkodik; az ökle sulyosan zuhan az asztalra.

A lámpa felgyullad... a negyvenötös égő alatt látja az öreg Kovácsot. Mintha a lelkébe látna, a gondokba, a szédületbe, ami már megkörünyékezi: erre vigyázni kell!... A kocsmáros bekéredzkedik, a pénzét félti s az arcán furkáló kíváncsiság... Halk pénzcörgés az asztalon s a tömeg szétfolyik, mint víz az üveglapon... József karja megrándul; mázsás kövekkel mér az idő... de hogy holnaputánig elérjük, el kell érni a holnapot is...

*

Kovács a fal mellett oson a Zwimm-ház felé... Minden beléje sűrűsödött; elbocsátás lesz, minden tiz emberből kettő. Ő már vén, ezt tudja, nem bírja az iramot, eddig is kegyelemből túrta meg Gál... de hát elvérezzen? A tél, az oduból kiverik, ha nem fizet és hol kap munkát vénégségére?... A kezét a csengő felé emeli, ekkor ujjak fonódnak a csuklójára: „Eredj haza!” — mondja József és a sarkával a lábára lép. Kovács sziszeg és hebeg, József azonban nem kíváncsi a locsogására, meglóditja: „Eredj, ha mondom....!”

Kovács lassan elkullog... sötét van, a Zwimm-ház ablakai fényesek... József belenéz a feketeségbe és ránéz a fényes ablakokra...

*

Szombat, lompos felhők ülnek a házak fölött, mintha odaszögezték volna valamennyit, egyik sem mozdul... De valami feszülés van a levegőben, láthatatlanul lappang, csak érezni... Zwimm Antal az ablaknál áll, a gyárat bámulja... A máglyák között egy ember mozog; rongy, bőr és csontcsomó... A felesége Capriba utazik, most ősszel: „Akarok!” így mondta... S a héten összejöttek a munkások a kocsmába, valami készül, ennyit megtudott... Ezekben a pillanatokban önmagában sem hisz; hát hogyan tudták meg előre, hogy mi lesz ma? Hogy szivárgott ki innen? Kondornak meghagyta, hogy csak az utolsó napon értesitse a munkavezetőket... Mintha ellenségek vennék körül... S ez a tömeg, ez a tömeg! Rejtélyes erők szolgálják és kiismerhetetlen; azt hitte, tavalyl véglegesen elintézte... és már megint felüti a fejét?... Érzi, tudja, hogy ki-

méletlen és örök a harc s szeretne tullenni ezen a napon, a két órán...

Az ajtó felnyílik, Zwimm Paula lökte he, kopogás nélkül. Az arcát düh torzítja el; egész éjjel nem aludt, erősebb szivarral igyekezett narotizálni az enervált idegeit s az imént egy **név** lhasított az agyába: „Zwimm Antal!” Italt mixelt, felhajtotta, a nyakába sált dobott s most itt van. A szeme zöldes fényben villan, az ajka megduzzadt. Mereven nézi a másikat, a testvért: „Rabló...!” — sziszegi gyűlöletesen; „rabló”, mert mindnyájukat megrabolta, amikor megkaparította a majoritást. Rikácsol, tajtékzik, lelkiismeretfurdalás nélkül legyilkolná...

Zwimm Antal elfehéredik. Benne is felgyülemlett a sok szenny: „Mi bajod? Mindened megvan... én szerzem a munkát, én nyögök... az új munkát is megszereztem... tudod, mi ez... Hát állj te ide, csináld, harcolj...!” És a többi: örült idők, ezernyi álarc, mindennap résen lenni, mint a párdúcna: „ez a mosoly, ez itt, tudod, milyen erőfeszítés?”

Csend zuhanik rájuk és köréjük, mintha minden szóból kifogytak volna. Hallgatnak, úgy állnak egymással szemben, mint fenevadak s a préda, a konc, amott kívül az ablakon liheg, nyög verejtékében, a magas kémény fekete gyászszalagot ereget...

Kondor kopogtat be: „Donát van itt, Hollmantól; nem tudom, mit akar, nekem nem mondja meg.”

Zwimm Antal arca eltorzul... Ez is! Mocskos kis ügy, az ujja hegyét nem értetné hozzá, ha... De szükséges volt: na és mit akar?... Nem érti, hogy más az érték ennél és más annál!? Elégedjen meg azzal, amit Kapott!

„Nem vagyok itthon!” — mondja Zwimm és Kondor silány árnya sietve húz el a vörös futószőnyegen. De Donát úr nem hiszi, hogy Zwimm nincs itthon. Sőt már biztosan tudja, hogy kijátszotta őt... Megreszket; hát hol a becsület, az övé is és Zwimmé is... mert már van, amikor már nincs?! És mit jelent amannak száz pengő; hiszen ezek forognak a kezén!... Valamit megsejt a morál ingatagságáról, a bőrén érzi a pénz súlyát... de nem tudja, hogy más az érték ennél és más annál s a relativitást hiába magyaráznák neki hat hónapon át...

A bosszú eltölti... szörny ez a város és az egész élet. Mindenütt szipolyozó rémek. Köpés minden, az asszonyi test is mocskos... És Hollmann szeméről leesik a monokli, a hangja döbrent: „Maga, maga, maga... Donát úúúú?”

Donát úr gyötrődik: már megbánta, hogy szólt, de visszaút nincs, az eldobott kő repül... Száraz szavak kopognak: „Konzekvencia... a botrányt kerülni kell... nálam csak tiszta kezű ember dolgozhat... Tudomásul veszem, hogy elhagyja állását...!”

Donát szeme előtt tüzeskarikák forognak, a szűk melle még jobban beesik... Nincs Ila, nincs állás s mint messzi emlék integet feléje az öt-pengős szajha; félórát volt a karjaiban s talán már szaporodnak a spirochéták a vérében?... Mintha szakadék tátogatná feléje öblös, fekete száját... és elmegy... az élet azonban nem áll meg... Hollmann telefonál: „Hálló, Zwimm úr?... Itt Hollmann... Kérem, ma délután véglegesen perfektuáljuk a szerződést; de előre bocsátom, még van némi megjegyzésem!... Nem, telefonon nem, majd itt, négyszemközt... Különben; az egyik alkalmazottam váratlanul ‚kilépett’... ön is ismerte; Donát, a rajzoló...”

Zwimm Antal leteszi a kagylót: Hollmann mindent tud, az az állat elkotyogta; Hollmann benne akar lenni az árajánlatban... külön kereset, legalább egy ezres; de csak akkor, ha simán telik le a nap...

József a munkásvécében ül, a másik rekeszben a kis Gerő, aki susog: „Kovács ma Zwimnél járt, reggel korán...”

A W. C. falán ocsmány maszat, trágár képek, sok tehetetlen és naiv vágyódás, sok megnemszületett akarat. Egy társadalmi réteg évezredek tükrét mutatják a ronda falak... sötétség, megtiportság és azt, hogy mindig-mindig lenn a posványban, a kloákában...

József kesernyésre vonja a száját: „Mégis?” Büffent és legyint: „Már mindegy, már nemoszt, Gál így is, úgy is elküldi, ő a leggyöngébb, már kicsavart citrom... és Zwimm biztosan el fog feledkezni róla!”

Gerő visszalopakodik az irodába és József visszamegy a gépházműhelybe; de ki lesz a másik? Tíz gépmunkás van... Mintha mély kutba zuhanna, úgy bukik be az ajtón... Bugás, lárma, a munka egyetlen rohanás, a pókhálós ablakok mintha könnyeznének s a forgó kések sejtelmes kört vonnak a tengelyek köré. Félhomály van, de így is látni keli, nem szabad tévedni s a levegőben finom fapor terjeng és a tbc... Gál az egyik oszlop mögött áll, a tekintete két emberen nyugszik; két embert kell elbocsátani, az egyik Kovács s a másik? Melyiket a két szalagfűrész között?

Horvát is és Kis is észreveszi Gált s már tudják, mire megy a játék... Dermedten egymásra néznek... a család, a nincstelen napok, a bűdös köpködő... Még egy villanás, aztán mintha a lelküket egyszerre kiölték volna, ugyanabban a pillanatban nyulnak az anyagért... A fűrészek csattogva verik a fafóát és jajgatva vinnyognak, de minden gép morog. A hangok lázadása ez s ebben a szimfóniában, a gépszir- és olajszagban megkezdődik a verseny: én-e vagy a másik?

*

Horvát már kapkodva szedi a levegőt, Kis levetette az ingét, a fénylő bőrét belepíti a fűrészpor... De hajrá, hajrá szakadásig, mert én akarok megmaradni!... Gál feszülten figyel, de figyel József is. Mintha őrlő kezek közé került volna, szinte ropognak a csontjai. Ordítana; itt, ez a küzdelem az, ami belülről szaggatja szét az egységet! És semmit sem tehet, nem figyelmeztetheti amazokat; Gálnak jó szeme van... Ha most Gerő itt volna, a fülébe ordítaná: „Tudod, mi ez?... Ez a gyakorlat... ez az ősz, a fekete, vicsorgó eb!”

De a fűrészek vinnyogva futnak körbe, a csapoló recseg, a kelelő új ritmust bög s a mennyezet is mocskos és ezek a falak — börtönfalak...

Horvát tántorog, Kis is dülöngél. A vad iram azonban nem lanyhul s ez elkapja Gált is. Olyan, mint tömegőrület... és valamikor ő is így robotolt. A mult képei felevenednek... éjjel-nappal dolgozott, minden porcikájában érezte a száguldást és a vér lüktetését. Fáradtra görbült a dereka... de; csak még, csak még többet, mint a másik! A szája habzott és este félholtan zuhant az ágyba... Megremeg; hát így volt?... Így!... A feje megbukik és a többi, az út? Erőfeszítések, sok tagadás, ezektől is elszakadt és elért idáig: minden szombaton meg van az ötvenöt pengője s a fia harmincat hoz haza... Összesűrűsödik minden... érdemes volt?... De csitt! nincs rá válasz, mert most nincs más, csak ez a perc és a következő, ami már megérkezett...

*

Horvát új anyagért nyul. Erősen tántorog, mégis sikerült az ajtólapot a fűrész asztalára dobni. A szalag vinnyog... valami gyengén megütötte a kezét ... Nagyon pislog; mi az?... A vér vastag sugárban dől a kezéből... Valahol az ajtólapon látja az egyik ujját... Még semmit nem ért, a fájást sem érzi még... Pillanatok mulva azonban, mint az állat,

felbődül: „Jaaaaj...!”

A gépházműhely figyel... a vér fröcsög... lábak dobognak... Gál riadt hangja hasít a levegőbe... a verseny végetért...

A dudaszó elhangzott, a fizetést kiosztották, műhelyekben, irodákban mindenki tudomásul vette a bérredukálást s az elbocsátások is megtörténtek; jövő héten új munka kezdődik... A műhelyekből kifelé haladnak a munkások, mintha duzzadt víz hömpölyögne a deszkamáglyák és épületek között. Kovács aszott pofabőre sárga, mint a viasz, a dolgozóruháját súlyosan cipeli. József lehajtott fejjel lépked; nehéz még a levegő is...

Zwimm Antal a jelentéseket hallgatja: „Minden simán ment... itt-ott gyenge tiltakozás...” Mélyet lélegzik, elfordul: Hollmann benne lesz az árajánlatban, ma délután perfektuálják a szerződést... A felesége az esti gyorssal utazik... A gyár nem áll meg!... Kiegyenesedik: ebbe a vállalatba idegen tőke még nem vetett ágyat!

József már amott megy. A ruhája úgy csüng rajta, mintha messziről dobták volna rá. A kezében kis csomagot szorongat: Horváth ujját... Mit tegyen vele? Eldobja?... a sarkon megáll, köp, a papircsomagot nézi... Mintha maró sav égetné a lelkét: talán mégis bele kellett volna menni a sztrájkba?... Belebámul az uccába; oly néptelen, mintha soha senki nem járt volna benne. A fák sárga levelei mozdulatlanul csüngenek, fönt, a végtelen magasban ólmos felhők lógnak, mintha odaszögezték volna valamennyit... ez már az ősz; ősz... és szélcsend...

KÖZSÉGEM, TARDOSKEDD...

Irtta: MORVAY GYULA

*Ha arra járok, még látom, hogy állsz
községem, Tardoskedd,
síkon lapulsz, gyökered valahol ezer méter mélyen,
gerendáid százszámra öregen,
viharok süvítnek fölötted
és most azok döngését, csillagok pislogását,
lázadó dalaidat, marcangoló szerelmedet
dalolom magamból.
Idők gerendájára mégsem rovok semmit tőled,
mert pokolfa dombján még meglibben
akasztott szegénylegény rongya lelkemben
és én vaskornak csengőhangú szerelmese vagyok,
ki nem sírna ezerméteres gyökerek kihaltán,
hogy új sarjak zizzennének a náderek táján,
ki lázadó dallal lép előre,
mert ezt kaptam embertől, csillagzattól.
Ha arra járok, még állsz szülőházam,
de csak egy lélegzetre tartogatod ezt a késői unokát,
ki szívét emberek tengerébe mártotta.*